

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izbaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petlet-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petlet-vrste, če se tiska enkrat . . . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . . . 10 „
za nadaljnja uvrščanja od petlet-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Na poti v Prago.

Danes popoldne so se odpeljali s posebnim vlakom h kongresu slovanskega učiteljstva v Prago zastopniki in zastopnice slovenskega, hrvaškega, srbskega in bolgarskega učiteljstva, vseh skupaj okrog 300 učiteljev in učiteljic.

V Prago potujejo najboljši reprezentanti slovanskega juga, da v zvezi s slovanskim severom stori važne sklepe, ki naj bodo uresničeni v blagor ljudstva, šolstva in učiteljstva.

Kraljeva Praga se pripravljala, da najsi najneje in najgostoljubnejše sprejme mlie brate in sestre. Z njimi potujejo tja naši najiskrenejši pozdravi in naše vroče želje, da bi njih delo in posvetovanje rodilo najlepše sadove.

V Pragi se osnuje Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji, ki bo štela okrog 25.000 članov. To bo nepremagljiva armada!

Iz Prage naj se vrnejo vsi v svoja domovja z ojačenimi močmi, da poprimejo za kulturno delo na polju šolstva in stanovske organizacije z novimi, krepkimi silami!

Bodi vsem bivanje v Pragi najprijetnejše! Na zdar! Živio!

Poziv!

Velika radost se nas je polastila, ko smo zvedeli, da zboruje dne 6., 7. in 8. septembra letos naša dična „Zaveza“ v solnčni Gorici. Takoj se je sestavil podpisani pripravljalni odbor, ki ukrene vse potrebno, da sprejme naj-dostojnejše vse stanovske tovariše in tovarišice.

Kjerkoli je do danes zborovala naša „Zaveza“, povsod so jo sprejeli z odprtimi rokami, povsod se je priredil veličasten sprejem vzgojevalcem in prijateljem naše mladine. Žal, da vam ne bomo mogli nuditi takega sprejema v Gorici zaradi neugodnih goriških razmer.

Zagotovljamo vas pa, da vam bodo odprta vsa naša srca in tudi naše slovensko

prebivalstvo se gotovo izkaže najprijaznejše došlemu učiteljstvu iz drugih kronovin.

Dragi tovariši, cenjene tovarišice!

Pohitite torej v največjem številu h glavni skupščini naše „Zaveze“ na jug in pokažimo svetu, v kako močni falangi je organizovano slovensko učiteljstvo. S tem si pridobimo moč in veljavo med ljudstvom; pridobimo si pa tudi prijateljev, ki nas bodo podpirali v naših težnjah!

Na veselo snidenje v Gorici!

Pripravljalni odbor za XX. glavno skupščino v Gorici, dne 25. julija 1908.

Slov. učiteljice, hajdimo v Zagreb!

Dne 19. t. m. imajo hrvaške učiteljice veliko skupščino v Zagrebu. Ideja jugoslovanske vzajemnosti prodira vse stanove — v vse sloje našega naroda. Zanj sodelujejo književniki, umetniki, učitelji, politiki — vsak po svoji moči, po svojem znanju. Da se uresniči lepa ideja, bi imeli združeni Hrvati in Slovenci zgradbo — utrdbo, ki bi z njo kljubovali vsem navalom zunanjih sovražnikov. A pravijo, da vsaki hiši mož podpira le en vogel — žena tri. Tedaj treba pri naši zgradbi slovanske žene — združenih Slovenk in Hrvatice, ki bi s skupnimi silami pomogle k tej mogočni zgradbi. Za to svrhu se moramo pogloblje seznaniti Slovence s Hrvatimi. — Da se moremo od naših južnih sester marsikaj naučiti, nas je osvedočilo „Letno poročilo“ društva slovenskih učiteljic iz l. 1906. — prinašajoč nam črtice iz organizacije hrvaških učiteljic. A sedaj se nam nudi prilika, ogledati si njih delovanje od blizu — razgovoriti se z njimi v njih blagodonečem jeziku — spoznati jih iz lic v lice. Njih težnje so tudi naše težnje — njih smotri — naši smotri. Zato vse slovenske učiteljice, ki jim je le količkaj mogoče — dne 19. avgusta — v kraljevi Zagreb!

Odbor

društva slov. učiteljic.

Inkvizitorji.

+ Ljudje — ali so še ljudje? — ki sede v uredništvu „Slovenca“ in pišejo članke proti učiteljstvu — glej imenovanega lista štev. 169. in 172.! — so ali popolnoma posiroveli ali pa dozorevajo za blaznico na Studencu. Drugače si teh sirovih izbruhov slepe strasti in gorostasne domišljavosti ne moremo razlagati.

Vse svoje strelce, otrovane z žolčem besnega sovraštva, so sedaj namerili na učiteljstvo. To stoji čvrsto in neomajno na stališču svojega prepričanja. Seveda: seksualna filozofija kakšnega ekslemenatarja ali prostaška hujskarija kakšnega imunnega celibatarja ne more učiteljstva spraviti na druga pota in ga tudi ne bo spravila, in sicer že zato ne, ker ima samo do sebe preveč spoštovanja.

Lahko rečemo, da se ni zadnje desetletje nihče s tako pobesnelostjo bojeval proti učiteljstvu, kakor so se klerikalci, katerih jedro ustvarjajo škof in duhovniki, namestniki učelnika resnice in ljubezni! In to na Slovenskem, specialno na Kranjskem! Tudi drugod imajo klerikalce, toda ti so krotka jagneta v primeri s kranjskimi fanatikami.

A kar piše „Slovenec“ zadnje dni, to presega celo glasoviti Krekov „Pons asinorum“. Lepe lavarice slave si spletajo ti prečastiti gospodje. Toži se jim po krvavih časih „svete“ inkvizicije. Pa bila bi tudi slast, rezati političnemu nasprotniku jermena iz žive kože. To koprnenje po gorki človeški krvi razumemo takoj, ako čitamo prilogo k 172. štev. „Slovenca“, kjer zagovarja — smrtno kazn!

Smrtna kazen! — To bi najrajši izvršili naši novodobni inkvizitorji nad vsem onim učiteljstvom, ki se jim ni brezpogojno vrglo pod peto. Pa zakaj vse to? Tega — žal — „Slovenec“ ne pove. Njegovo natolcevanje je pavšalno, njegova pisava grozi in žuga, njegove infamije kličejo na poboj!

V štev. 169. piše: „Vsekako se morajo najti sredstva, da se v okom pride napredujoči demoralizaciji in protiverskemu cinizmu, ki je zavladal v velikem delu učiteljstva.“

A kje se kaže ta „napredujoča demora-

lizacija“, ta „protiverski cinizem“ — tega seveda „Slovenec“ ne pove. Njegov članek je prevzel ulogo tistega cigana, ki je sam kradel, a ko so ga zasledovali, sam kričal: Primate tatu! —

Dekan Koblar govori na banketu, da imajo kateheti pri pouku veronauka mnogo lažje stališče kot so ga imeli poprej, ker so uspehi spričo delavnosti učiteljstva v ljudski šoli tudi v drugih predmetih od leta do leta boljši, kar vpliva indirektno jako dobro tudi na pouk v veronauku; zatrjuje, da so se razmere med duhovščino in učiteljstvom v novejšem času znatno ublažile; zagotavlja, da bo mogoče — vsaj kar se tiče vzgoje in pouka v šoli — delati obojestransko skupno; napija delavnemu učiteljstvu kranjskega okraja — v istem hipu pa pišejo obrekljivi fantalini v škofovem glasilu o — napredujoči demoralizaciji in o protiverskem cinizmu!

To je tako velika lumparija s tako prozornim denuncianstvom, da bi tisti nesramnež zaslužil palice in zaušnic na sredi ceste pri belem dnevu! In če ne bo miru, če bodo ljudje brez otrok in taki, ki so ušli iz lemenata, na tak brezstiden način blatili in sramotili pošteno, vestno in naporno delo učiteljstva, se res utegne zgoditi, da pride do boja na pesti!

Kakor se širi ostudna bolezen, tako raste lumparija teh inkvizitorjev. Brez sramu in vesti brodiijo po blatu obrekovanja. Poleg tega se napihujejo od ošabnosti, da se poštenemu človeku gnusi. Lumparija, denuncianstvo, ščuvanje in ošabnost — to je signatura, da se Bogu usmili!

V štev. 172. piše „Slovenec“: „Morebiti pa mislijo liberalni učitelji, da bodo nastopili proti našemu mladinskemu glasilu, kakor so svojčas nastopali proti „Domoljubu“, ki so ga otrokom prepovedali domov nositi in brati?... Gospodje le poizkusite! To pa povemo že danes: Proti učitelju, ki se bo kaj takega predznil, bomo nastopili z vsemi sredstvi, ki so nam na razpologo — le en sam učitelj naj se spozabi tako daleč, da bo mladež v šoli teroriziral in jo odvrčati izkušal od naših listov, ali pa jo z nedopustno agitacijo silil za „Domače smetiščice“, ta naj bo pripravljen, da ga

LISTEK.

† Janez Jesenko.

Po dolgi in mučni bolezni je preminul gospod šolski svetnik Janez Jesenko. Dolgo že so bili tržaški Slovenci pripravljani na katastrofo; a vendar je vest o Jesenkovi smrti globoko pretresla vse.

Z njim izginja iz vrste živih odličnih delavcev na slovstvenem polju slovenskem, vzoren učitelj in vzgojevalec naše mladine, kremenit značaj, ki je v svoji zvestobi do lastnih nazorov ni poznal nikakega transigiranja, mož, čigar ljubav do domovine in svojega rodu je bila uprav idealna, a njegova ljubezen do slovenske učeče se mladine naravnost brezmejna, in pa človek, ki je pod navidezno trdo vnanostjo nosil najmehekje srce in najčuvstvenejšo dušo. —

O tem more pripovedovati nešteto njegovih bivših učencev, ki jim je pokojni Janez

Jesenko posvečal vso svojo ljubav in svojo skrb. Javno življenje slovensko šteje danes veliko vrsto mož, ki delujejo za blagor in napredek naroda v najrazličnejših pozicijah in ki nam jih je vzgojil Janez Jesenko. Ni jim bil pokojnik samo vzoren učitelj, ampak tudi pravi ljubeči — oče. Širom domovine je mož, ki gotovo, doznavši o Jesenkovi smrti, porose na sveži grob solze in usade nanj cvetko najresničnejše, globoko čutene — hvalečnosti. Uprav ganjlive so reminiscence in epizode, ki jih pripovedujejo izza Jesenkovega učiteljevanja njegovi bivši učenci in ki pričajo, kako jim je bil pokojnik pravi oče, ki neprestano skrbi za bodočnost svoje ljubljene dece. Ves svoj veliki vpliv in avtoriteto, ki jo je imel v zboru profesorjev, je zastavljal, ko je videl, da je kateri njegovih miljenec v nevarnosti. Z eno besedo lahko rečemo: marsikateri, ki je danes v dobri poziciji, bi bil morda izgubljen, da ni bilo Janeza Jesenka.

Še ene vrline pokojnikove se moramo tu posebno spominjati: njegove radodarnosti. Bilo

je v njem žarko srce za usodo svojega naroda, a ta njegov patriotizem je nahajal vsekdar izraza — v odprti roki. Kadarkoli je izšel apel na slovensko požrtvovalnost v plemenite namene, vsekdar je bil Jesenko med prvimi, ki so storili svojo rodoljubno dolžnost. Ali dosledno je odklanjal vsako hvalo, vsako laskanje mu je bilo do kraja zoprno; ko je dajala desnica, ni hotel, da bi vedela za to levica.

In pri vsem tem, da ga je visoko cenil ves slovenski svet, da je njegovo ime z zlatimi črkami zabeleženo v sodobni kulturni zgodovini slovenskega naroda, da je bil najpresrečnejši ljubljen od vseh svojih učencev, da smo vsi tržaški Slovenci brez razlike stanu in mišljenja gledali nanj z najvišjim spoštovanjem, da smo se ponašali z njim pred svojim slovenskim in drugorodnim svetom, da ga je tudi ta poslednji visoko cenil, da pokojnik — z eno besedo — ni imel nasprotnika med nami, pač pa nešteto občudovalcev in prijateljev; da so se od kompetentnih strani in tudi z najvišjega mesta izrekala priznanja njegovih vrlin kakor učitelju

in vzgojevalcu, vžlic vsemu temu je bil pokojnik in ostal do smrti — skromen mož, pravi sin naše zdrave slovenske matere, pristen tip jedrnatega Gorenjca: odkrit, brez fraze, brez praznih komplimentov, ali vsekdar pošten in lojalni — svetovalec.

Z Janezom Jesenkovo izginja markantna pojava iz našega tržaškega življenja. Težko ga bomo pogrešali, pozabimo ga pa ne — nikdar! V svojih srcih mu postavimo večen spomenik — iskreno, bogato zaslužene hvalečnosti!

Prof. Janez Jesenko se je rodil v Poljanah na Gorenjskem dne 7. oktobra leta 1838. kot sin kmetijskih posestnikov. Ko je dovršil domačo ljudsko šolo, je vstopil jeseni l. 1851. v drž. gimnazijo v Ljubljani, kjer je položil zrelostni izpit l. 1859. Šel je potem na Dunaj in obiskoval modroslovno fakulteto na tamošnji univerzi. Svoje učiteljevanje je pričel l. 1863. kot suplent na goriški drž. gimnaziji. O Veliki noči l. 1867. je prišel za profesorja zemljepisa

burja ljudske nevolje pomeče, kamor mu ne bo ljubo! — Naša naloga pa bo zdaj še bolj kot kdaj, ljudstvu povsod in vselej, kadar in kjer nastopa kak naš govornik, pojasniti, zakaj in kako se ima boriti proti svojim škodljivcem. V tem boju mora v prvih vrstah stati mladina.

Ali je še kje brati kaj tako ošabnega in prostakkega, pa hujskajočega obenem? Le en sam učitelj naj se spozabi! Ali misli „Slovenec“ naduti člankar, da je on tisti, ki vlada učitelstvu ter neljube osebe meče v kraj kot garjeve pse?! Naj se vendar pokaže to klerikalno ščene in naj ne laja samo izza varnega plota! Ali morda misli, da se učitelstvo ne zaveda svojih dolžnosti in svojih pravic, ki jih ima v šoli in zunaj nje? Ali misli, da ga bo grozeča napihnenost potisnila pod klop in da bo kapituliralo pred njo kot nezavestna kreatura? Moti se mož, pa naj nosi še toliko blagoslovov na ošabni glavi!

„Slovenec“ razglasa, da bodo hodili po deželi hujskači. denuncianti, ki bodo ščuvali zlasti mladino proti šoli in učitelstvu. Namen posvečuje sredstva! Mladini hočejo zagabiti pouk in vzgojo, da bodo lažje vladali in si zagotovili naraščaj, ker sami nimajo zakonskih otrok in ker se od njih odmičkajo ljudje, ki so začeli misliti s svojo glavo.

Dobro! Tudi mi si bomo zapomnili hujskače in denunciant! Naposled pride čas, da bodo žalostno poginili na — domačem gnojšču, t. j. na tistem, ki ga znašajo sami v viden znak svoje žalostne slave!

Naposled izrekamo začudenje nad tem, da ni nikogar v stranki „Slovenčevi“, ki bi izrekel svoj veto nad lopovščinami, ki jih zagreša nad učitelstvom. Naj pomislijo, da ni tatvine kriv samo tisti, ki kraje, temveč kriv je je tudi oni, ki drži vrečo. To naj preudarijo in naj po tem uravnajo svoja pota. Sicer pade sramota tudi nanje!

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca julija: K 123.60218.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Proti naprednemu učitelstvu.*

Ni dovolj, da jim nanosijo lurško vodo in neumnost v vasi, nosijo jim tudi vse druge klerikalne čednosti: vohunstvo, ovađstvo in nasilnost. „Rdeči Prapor.“

Klerikalci imajo že sedaj večino v deželni odboru, po izvolitvi poslancev iz splošne kurije pa bodo imeli tudi večino v kranjski deželni zbornici. Tega ne prikrivajo nikjer, nikoli in nikomur, zato pa so postali tudi neznanško ošabni in hudobni. Pošten človek bi mislil, da napoči v njih vrstah sedaj res doba miru in resnega dela, kakor so zadrževali tik

* „Gorenjec“ s dne 25. julija t. l.

pred deželnozbornskimi volitvami na svojem glavnem zaupnem shodu. Ampak drugo je dana beseda in zopet drugo so njihovi pohlepni načrti. Že brusijo nože in nobeno orožje jim ni dovolj zarjavelo in gnilo, da ne bi šli z njim na boj proti vsemu, kar ni čisto klerikalnega. Gnusno je, gledati jih pri tem delu. S podvojen močjo pa so se vrgli na napredno učitelstvo. Naj dela učitelj z uspehom tudi v docela nepolitičnih društvih, a ni njih privrženec — in teh je jako malo — proč z njim. Vohunijo, nastavljačo pasti, sumničijo in denuncirajo vsepovsod. Grmeki, Fabinci, Silvestri, Korbarji niso več bele vrane, en gros so začeli s krvniško obrtjo. Javna obsodba jim ni mar, zaplembe listov in razdružitev „izobraževalnih“ društev se ne boje, ker jih naša vlada menda ne sme videti, ne slišati.

Sedaj osvajajo mladino, toda kako! Telovalcem ni vzgojno sredstvo telovadba, ampak razgrajanje in izzivanje. V Komendi je ekslemenatar Fran Terseglav pri tamkajšnjem shodu javno naravnost hujskal proti učitelstvu. „Slovenec“ poroča o tem shodu to-lo: „Kar se učitelj tiče, je silno lahko njihovo rovanje onemogočiti in izpodnesti tla, ako se jih že iz početka natančno kontrolira... Odločilno je, da ljudstvo učitelju veliko zaupa, če je pa učitelj nevreden tega zaupanja, občutijo to ljudje hujske kot razžaljenje, kot prevaro... Sicer imajo učitelji pravico snovati različna tamburaška, pevska in telovadna društva, zato pa ima ljudstvo tudi pravico in dolžnost učiteljem povsod in vselej nasprotovati, se proti njim z vsemi dopustnimi sredstvi bojevati. Za ta boj je poklicana zlasti mladina.“

Kaj je namen temu hujskanju? Onemogočiti slehrno, še tako potrebno napravo, posebno na kmetih, če ni že takoj iz početka vsa v klerikalnih rokah; vzeti ljudstvu vsako upanje do učiteljstva; nasprotovati z vsemi sredstvi že obstoječim raznim društvom, ki niso popolnoma klerikalna. Vsaka stranka mora skrbeti za svoj obstoj, sme pridobivati novih tal, toda nje delovanje mora sloneti na poštenosti. Taki ljudje pa, kakor so naši klerikalci, s takimi pogubnimi sredstvi ne smejo nikdar sami zagospodariti nad slovenskim narodom.

In kdo je ta predrzni Terseglav? Šolal se je na kranjski gimnaziji, ko je bil njegov varuh še policijski nadstražnik v Kranju. Šel je v semenišče, a ni mu dišalo biti duhovnik, ampak izstopil je in se poročil s prejšnjo šenčursko učiteljico. Odkar je zasedel dr. Lampe stolec deželnega odbornika, je on njegov namestnik v „Slovenčevi“ politiki. Vidi se, da se je zdel dr. Lampetu najsposobnejši naslednik, ta Terseglav, dejanja pa kažejo, da se trudi učence celo nadkriliti svojega učitelja. Doktor Krekov „Pons asinorum“ ni nič proti novodobni gonji. Še celo prej tako mirni uradnik tobačne tovarne v Ljubljani, sedanji dolenski poslanec Mandelj, se je moral posluževati laži, da je mogel ščuovati na Dolenskem proti učitelstvu. Jutri pa poroča v Škofji Loki nek Podlesnik „o boju proti liberalnemu učitelstvu“. Ironija usode je menda hotela, da je vsak izmed teh navedenih pobojnikov učiteljstva v najožjem sorodstvu z učiteljskim stanom, bodisi kakor sin, mož, brat ali svak.

Naše nujne želje so, da ravno v tem času ne sme učitelstvo prenehati z delom na gospodarskem in kulturnem polju. Naj se ne boji grozjenj! Vso pažnjo bomo obračali na sklepe deželnega šolskega sveta. Da, tudi glede poli-

tičnega delovanja mora biti učitelj prost prav tako, kakor je prost vsak drug državljan. Na objektivnost obeh nadzornikov in obeh zastopnikov učiteljstva v kranjskem deželni šolskem svetu imamo še dosti vere. „Slovenska Ljudska Stranka“ hoče ves nerazsodni slovenski svet s strahom, žganjem in nasilstvom spraviti pod svojo oblast. Proti takemu javnemu zastrupljenju je treba povsod mnogo dobro organiziranih ljudi, pa najsi so potem katerikoli struje. Zlasti vsi vi, ki pripadate narodno-napredni in socialno-demokratični stranki, bodite pozorni pri tem boju, ki ga je zavzela z vso krutostjo „S. L. S.“ napram svobodomiselnemu učitelstvu. Tisti, ki bi morali biti po svojem zvanju oznanjevalci miru in sloge, so zavrgli božje postave, so zašli že daleč s pota. Pripeljimo jih zopet nazaj h Kristusu Kralju.

Šolske zadeve v Trstu in okolici.

I.

Ne bom govoril o naši stari rani v Trstu: o vzkracehi šoli v mestu Trstu, ampak opozoriti hočem vlado in naše javne faktorje na dvoje, troje drugih stvari.

„Učiteljsko društvo za Trst in okolico“ se je spomladi z dobro motivirano prošnjo na pristojno deželno šolsko oblast zavzelo za ustanovitev kurza za učitelje meščanskih šol v Trstu s slovenskim učnim jezikom ter se pri tem sklicevalo na določbe min. odloka z dne 31. julija 1886, šte. 6032, in na dejstvo, da je laško učiteljsvo Trsta in okolice že imelo tak kurz, in sicer zadnjokrat v letih 1906—1908. V dotični spomenici se je tudi opozarjalo na to, da se letos v Ljubljani odpre zopet tak kurz, četudi je bil pred enim letom na ravno istem učiteljskem podobnem kurzu, le za druge predmete, kar utegne biti za tržaško učiteljsvo škodljivo, ako se v Trstu samem ne odpre v kratkem tak tečaj. Nevnost tiči v tem, da se v Ljubljani najbrž pojavi nadprodukcija meščanskih učiteljev, ki bodo za slučaj, da se v Trstu in okolici odpre meščanske šole, nam tržaškimi učiteljem močnejši konkurenti, ker se vlada pri nas ne briga za vzgojo meščanskih učiteljev. Poudarjamo pa, da se tržaško učiteljsvo ni protivilo kurzom v Ljubljani, ampak zahtevalo je iste ugodnosti tudi zase. In sicer je učiteljsko društvo tržaško pričakovalo in prosilo, da se ta kurz odpre že jeseni 1908, ker mi nočemo izgubljati časa. Seveda bi morali biti zdaj dotični učitelji, ki nameravajo posecati tak kurz, že obveščeni, ali bo kaj ali nič. No, vlada si je izvolila lažji del: vrgla je menda spomenico učiteljskega društva v koš ter ni društvu, ki je prosilo višje naobrazbe svojim članom, dala nobenega odgovora. Torej slovenski učitelj, želeč višje naobrazbe, od naših šolskih oblasti niti odgovora ne dobi! Ali ta gospoda ne pozna § 43. državnega šolskega zakona? Tam omenjene šolsko strokovne liste si vzdržuje slovensko učiteljsvo samo brez vladne podpore; okrajne učiteljske knjižnice — zahtevane v §§ 43. in 45. drž. šol. zakona — v Trstu ni, ker vlada § 45. tega zakona — sklicevanje vsakoletne okrajne učiteljske konference — v Trstu ne izvršuje; in če prosimo za zakonite nam zajamčeni učni tečaj (§ 43.), ne dobivamo niti odgovora!

II.

Ravno isti zakon ustanavlja v § 46. deželno učiteljsko konferenco, ki se ima vršiti vsakih šest let. Ker še nimam sivih las, ne vem, se je li kdaj sklicala kje na Primorskem taka konferenca ali ne, to pa vem, da je zadnjih 15 let ni bilo. In zakaj ne? Odgovora na to vprašanje nam ne da nihče. Morda tiči kosček tega odgovora v vzroku, zakaj se v Trstu in okolici ne skliče v § 45. drž. šol. zakona določena okrajna učiteljska konferenca! Taka konferenca se je pred 5 ali 6 leti res sklicala, a ker so imeli nekateri udeležniki pravico do potnine in dnevnine, mestna šolska oblast pa teh stroškov ni hotela plačati, država se pa mestne ni upala k plačilu prisiliti, se taka konferenca za slovensko učiteljsvo Trsta in okolice ne skliče več in učitelstvu je dana svoboda, zbirati se na konferenco če hoče, a mora seveda vsak udeležnik sam trpeti potnino in dnevnino. Torej uradna, v drugih deželah redno vsako leto vršča se okrajna učiteljska konferenca, katere dnevni red je določen v § 45. odst. 2. drž. š. zakona in ki se je mora udeležiti (§ 45. odst. 3. drž. šol. zakona) vse učiteljsvo javnih ljudskih šol in učiteljšč, sklicanje take uradne konference je v Trstu in okolici odvisno od dobre volje in — žepa učiteljsval. Tako se v Trstu in na Primorskem izvršuje člen IV. drž. šol. zakona z dne 14. maja 1869, oziroma 2. maja 1883, ki ima ponosen naslov „Nadaljna izobrazba učiteljsva“.

Pa ne bodimo krivični in priznajmo to, kar se končno res namerava storiti. Laški listi so te dni objavili dnevni red deželne učiteljske konference, ki je sklicani (za laške učitelje seveda) v Istri za 6., 7. in 8. dan septembra t. l. v Rovinj. Torej končno se vendar začinja vršiti zakon tudi na Primorskem, pa le za laško učiteljsvo, t. j. v korist laškega šolstva. Kdaj in kje bo pa deželna učiteljska konferenca za slovenske šole po Goriškem; v Trstu in okolici in za slovenske v Istri? Ali slovensko učiteljsvo in z njimi slovensko šolstvo na Primorskem ni vredno tistega negovanja kakor laško?! Gospoda, prepričajte nas z dejanji o nasprotju naših trditvev, sicer bomo vedno prepričani, da vam je dobrobit slovenskega prebivalstva te dežele deveta briga!

III.

Glede šolskega nadzorništva so na Primorskem sicer minuli tisti časi, ko je v slovenski šoli vzpodbujal učence k delu nadzornik z besedami: „Pisi ga na tabla: Sitta je selena“. Pa vendar ni še vse, kakor bi moralo biti. Dobri nadzorniki, bodisi deželni ali okrajni, so dobri geniji šolstva, posebno pa še v razmerah, kakršne obstoje pri nas na šolskem torišču. Pri nas je šolski nadzornik skoro docela uradnik, ki ima silnega dela z akti. In če ti akti niso rešeni, trpi šolstvo v vsakem oziru. Zato je treba, da je nameščenih dovolj nadzornikov, in ravno v tem pogledu smo na Primorskem mi Slovenci na slabem. V mislih imam deželnošolsko nadzorništvo. V Trstu so za vse Primorje le trije deželni šolski nadzorniki, in sicer eden za nezakonito vzdrževane državne nemške ljudske in srednje šole ter zasebne nemške zavode (rekel sem „nezakonite“,

Dalje v prilogi.

in zgodovine na drž. gimnazijo v Trstu, kjer je po 33-letnem izvrstnem službovanju stopil v pokoj l. 1899. Ob priliki vpokojenja je dobil naslov šolskega svetnika; tedaj so celo nemški in italijanski listi pohvalno omenili njegovo delovanje na gimnaziji, ki ji je bil na slavo. Bil je izvrsten pedagog, ki je zanimivo in poljudno razlagal svoj predmet. Vsi njegovi bivši dijaki — in teh je nešteto v raznih generacijah — se vedno radi spominjajo na Jesenkove ure; v srcu je bil vseh, ki so ga vsekdar spoštovali kot pravega očeta dijakov.

Po vpokoju je prof. Jesenko tudi nadalje stanoval v Trstu, ki mu je postal druga ožja domovina; poleti pa je zahajal na Gorenjsko. Še do pred letom svež in zdrav starček je začel hirati za neizprosno boleznijo, dokler ga ni rešila smrt njegovih muk. Umrl je v isti sobi (ul. Acquedotto št. 1, III. nadstr.), v katero je prišel stanovat l. 1867., ko se je preselil v Trst. Bil je torej neprenehoma 41 let podnajemnik — prof. Jesenko je ostal vedno samec — iste rodovine, oziroma dveh njenih generacij, v istem stanovanju.

Bil je sploh prof. Jesenko glede življenjskih običajev jako konservativen mož. Oprema njegove sobe je bila vedno ista staromodna, ampak nežna, vzorno redna. Obleka njegova je bila vedno v enakem kroju, vedno enake barve in črtil je vsako lepotečje, vsako tiranstvo mode. On, navdušen občudovalec prirode, je ljubil preprostost: ono notranjo duše in preprostost zunanosti.

In vendar je bil on, strog konservativec v svojih običajih, duševno mlad še v svoji starosti. On je pojmoval svojo dobo in bil vedno mladeniško zavzet za ideale naroda in človečanstva. Značaj njegov je bil blag do skrajnosti; zunaj ni tega nikoli kazal, ali pod to trdo skorjo se je skrivalo najblažje, najplemenitejše srce. Ravno ta dozdevni kontrast je bil oni, ki je napravil iz Janeza Jesenka ono simpatično markantno postavbo. Živel je z vzorno in proverbialno solidnostjo. Zaradi svoje štedljivosti si je tekom časa prihranil precejšnje imetje. In to prihranjeno imetje je Jesenko porabil za to, da si je postavil najlepši spomenik: Ko je začutil, da se mu bliža zadnja

ura, je že razdelil svoje imetje v svrhu ustanove dijaških štipendij in v lokalne slovenske dobrodelne svrhe.

Velike so tudi Jensekove zasluge na literarnem in znanstvenem polju.

Jesenkova delavnost se razteza na dvoje strok, na zemljepisno-zgodovinsko pa leposlovno in pričuje o njegovi nenavadni marljivosti. Lepe zasluge ima Jesenko za šolsko slovstvo z ozirom na zgodovinsko in zemljepisno stroko, ker je priredil potrebne knjige. Zemljepisnih del je priredil šest: Mali in Veliki občni zemljepis, Zemljepis za I., II. in III. razred srednjih šol, oba v dveh izdajah, potem Avstrijsko-ogrsko monarhijo; Občno zgodovino v treh zvezkih v manjši in večji izdaji, večinoma vse na svoje stroške. Njegovo delovanje obsega celo četrstoletje, od 1865 l., ko je bil suplent na goriški gimnaziji, do 1890 l. Najvažnejša knjiga je njegov „Občni zemljepis“ 1873. Knjiga, primerna ne samo raznim šolam, nego tudi vsakemu omikanemu človeku, obsega zvezdoznanski, prirodnoznanjski in državnoznanjski zemljepis (osobito je Avstrija

popisana obširno). Ta zemljepis ni prevod, nego izvorno del strokovnjaka, ki je vestno porabil vse nemške, francoske, angleške podatke in bogato tvarino Slovincem priredil v lepi umevni obliki. Janez Jesenko je v izpodbujevalen zgled napisal lep sestavek: „Massimo Azeglio, eden največjih rodoljubov italijanskih našega časa“ in koreniti spis: „Zemeljski potresi“ ter je prevel več znamenitih romanov na slovenski jezik. Z veliko pohvalo omenja Stritar v svojem „Zvonu“ lepi Jesenkove prevod angleškega romana: „Župnik Wakefieldski“ ter poudarja, kako lepo ga je znal Jesenko prirediti za slovensko občinstvo. Po „Eдинosti“.

Svita se!

Evo, novič se je zagrnil en list dovršene dela. Evo, novič stojimo pri cilju, ki vodi človeške duše v višino in v jasnost. Evo, novič gledamo nov pridelek ter kličemo z glasom, prihajajočim iz sreca:

„Svita se, svita skozi nog — a zaradi našega poguma nastaja blesk. Svit nastaja po